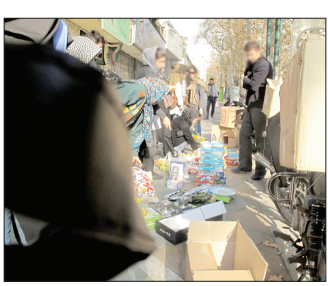


دستفروشان خیابانی

خرده بازرگان اقتصاد زیرزمینی



داخلی (GDP) ثبت نمی‌شوند. حجم اقتصاد زیرزمینی هر کشور معمولاً به میزان پیچیدگی سیستم مالیاتی آن، اجبار شهروندان به پرداخت مالیات، شدت حقوق کیفری، قابل اجرا بودن مقررات و قوانین اقتصادی و تحمل جامعه در برابر فساد برخی مسئولان و دستگاه‌های اجرایی بستگی دارد. البته ایران تنها کشور گرفتار در این دوگانگی اقتصادی نیست، اما آنچه اقتصاد زیرزمینی ایران را از سایر کشورها متمایز می‌کند، ماهیت این نوع اقتصاد است

هدف و پوشش

برای اینکه از اقتصاد زیرزمینی ایران تصویری واضح و شفاف ترسیم شود باید وضعیت این نوع اقتصاد را در برابر قانون به صورت عمومی بررسی و ویژگی‌های افراد دخیل در این نوع فعالیت را تحلیل کرد. در فرهنگ قضایی به صورت کلی این حلقه از اقتصاد جامعه را به دو بخش تقسیم می‌کنند؛ بخش قانونی یا قانونی مضاعف، و بخش غیرقانونی. بخش قانونی شامل فعالیت‌های اقتصادی تخمین‌ناپذیر و ثبت‌نشده است که در اقتصاد اکثریت کشورهای در حال توسعه دیده می‌شود و حتی برخی از کشورهای توسعه‌یافته هم این نوع فعالیت‌ها را در فهرست تولید ناخالص داخلی خود ثبت نمی‌کنند. ارزش فعالیت‌هایی که اعضای خانواده بدون دریافت پول در منزل انجام می‌دهند، ارزش افزوده‌ای که با انجام فعالیت‌های اقتصادی کوچک، خارج از خانه به دست می‌آید، معاملات نقدی ثبت و گزارش نشده، دادوستد کالا یا خدمات پایاپای میان افراد متخصص که در مشاغل خدماتی مشغول به کار هستند، معاملات نقدی که در آمار «ترازنامه پرداخت‌ها» ثبت نمی‌شود، برخی از این فعالیت‌ها به شمار می‌آیند. اما بخش قانونی مضاعف از کجا سرچشمه می‌گیرد؟ انحصارهای خصوصی که در تجارت خارجی در اختیار دولت است، امتیازهای انحصاری در توزیع داخلی، شبکه اعتباری بازار که خارج از سیستم بانکی کشور است، نفوذ در تشریفات اداری و معاملات رانتی بر اثر دسترسی به اطلاعات ویژه و در نهایت برخورداری از حمایت‌های که دآوری به عهده آنان است، عامل ایجاد بخش قانونی مضاعف هستند. برخی از فعالیت‌های این بخش ذاتاً دوهپلو هستند. چون در قانون تعریف مشخص از این فعالیت‌ها وجود ندارد، آنها را می‌توان در محدوده میان فعالیت‌های غیرقانونی و قانونی تلقی کرد. اما در بخش غیرقانونی و قاچاق، بر اکثر کشورها فعالیت‌های گسترده‌ای به چشم می‌خورد که توسط جانیانکاران و شخصیت‌های پنهان به صورت انفرادی یا بر اساس متصل بودن به شبکه‌های شبه‌مافیا صورت می‌گیرد. برخی از این فعالیت‌ها عبارتند از: قاچاق مواد مخدر، آدم‌ریایی، جعل اسناد، نقض حقوق مالکانه، پولشویی، ایجاد شبکه‌های فساد و فحشا، برده‌فروشی، خرید و فروش اعضای پیوندی، آدم‌ریایی به قصد اخاذی، معامله کردن اشیای عتیقه و پرداخت و دریافت رشوه حین معامله با برخی مراکز.

شرکت کنندگان کلیدی



خود را در مبادلات مرزی یا مناطق آزاد پنهان می‌کنند. البته بازیگران نقش دوم دیگری هم در این نمایش حضور دارند که عبارتند از: مسافران ورودی به کشور که از سقف معافیت گمرکی خود بیشتر استفاده می‌کنند، مصرف کنندگان که بر که معافیت گمرکی خود را در بازار سیاه می‌فروشند، سرمایه‌گذاران کوچک که در مورد قیمت ارز و طلا شایعه‌پراکنی می‌کنند، صاحبان مشاغلی که برای فرار از اجرای مفاد قانون کار، تعداد کارگران خود را مخفی نگه می‌دارند تا اینکه کمتر مالیات و حق بیمه بپردازند، صاحبان داروخانه‌ها که داروهای با قیمت مشخص را علناً با قیمت بالاتر به مشتریان نیازمند می‌فروشند، کارگر درمانی مراکز پزشکی که بیش از تعرفه پول‌های زیرمیزی از بیماران می‌گیرند، محترکان خردپدا که با پرداخت ودیعه کالاهایی را که کمبود آن در جامعه احساس می‌شود پیش‌خرید می‌کنند (مانند خودرو، تلفن‌های همراه، کامپیوتر و مسکن) و حواله این اجناس را در بازار سیاه به قیمت بالاتر می‌فروشند و واسطه‌های متعدد که ارتباطات مردم با مراکز دولتی را سهل و آسان می‌کنند. به عنوان مثال آنها برای رفع مشکلات مربوط به مالکیت برخی از صاحبان املاک، حق‌العمل کاری دریافت می‌دارند. آنها همچنین به بانک‌ها توصیه می‌کنند برای قبض جرائم رانندگی، مالیات‌های عقب‌افتاده شهرداری یا مالیات سالیانه مشتریان خود را بدون درگیر شدن و اتلاف وقت آنها در کاغذبازی اداره‌ها پرداخت می‌کنند. اما بازیگران خرده‌پا شامل اعضای خانواده هستند که هر یک وظیفه‌ای را بر عهده دارند. یکی از آنها غذا آماده می‌کند، دیگری ظروف غذا را می‌شوید، به تمیز کردن منزل می‌پردازد و از کودک خانواده نگهداری می‌کند که فعالیت تمام آنها بدون دریافت مزد است.دیگر بازیگران خرده‌پا، صاحبان مشاغل کوچک برنامه‌ریزان کامپیوتر، مشاوران، تهیه‌کنندگان مواد خوراکی و فروشندگان هستند که خارج از خانه به فعالیت می‌پردازند. سایر بازیگران این بخش افراد متخصص مانند پزشکان، مهندسان، حسابداران و طراحان هستند که با یکدیگر داد و ستد و معامله پایاپای دارند. همچنین کارگران و کارمندان تمام‌وقت که برای تأمین هزینه‌های زندگی مجبور به انجام کار دوم و سوم هستند و حتی دستفروشان خیابانی و فروشندگان کالاهای قاچاق نیز جزء بازیگران خرده این نمایش بزرگ به شمار می‌آیند.

اهمیت و اندازه

اقتصاد زیرزمینی سابقه طولانی در ایران هم به عنوان منبع سرمایه در بازار و همچنین میدانی مناسب برای فرار از پرداخت مالیات و انجام فعالیت‌های غیرقانونی دارد. اقتصاددانان بانک مرکزی ایران شیوه جدیدی را برای برآورد حجم اقتصاد زیرزمینی ارائه کرده‌اند. آنها در این شیوه جدید دو عامل مهم را مورد ارزیابی قرار می‌دهند؛ متوسط تقاضای سالانه پول توسط مردم و مابه‌التفاوت هزینه‌های یک خانواده متوسط و درآمد آن خانواده. همچنین افزایش نقدینگی در جامعه نشان‌دهنده افزایش حجم اقتصاد زیرزمینی است چون اغلب معاملات اقتصادی ثبت‌نشده یا پول نقد انجام می‌شود. همچنین هنگامی که هزینه‌های یک خانواده به طور مداوم از درآمدهای آن بیشتر است درحالی که میزان بدهی‌های خانواده افزایش نمی‌یابد، باید به این نتیجه رسید که منابع پنهانی برای تأمین کسری بودجه خانواده وجود دارد.

به نظر گرفتن عوامل ذکرشده در بالا می‌توان به یک جمع‌بندی مشترک رسید. آمار منتشرشده از سوی بانک مرکزی ایران حاکی از آن است که نسبت نقدینگی به تولید ناخالص داخلی که در سال ۱۳۹۷، ۱۵/۸ بود در سال ۱۹۹۱ به عدد ۲۵/۲۴۴ و در سال ۲۰۰۱ به ۵۷/۲۳ افزایش یافت. البته علت افزایش این رقم تنها گسترش اقتصاد زیرزمینی نیست بلکه این افزایش بیانگر این موضوع است که احتمالاً روند تدریجی گسترش اقتصاد زیرزمینی در آینده نیز ادامه خواهد داشت. همچنین نتایج آمارگیری‌های مقطعی توسط مرکز آمار ایران از بودجه خانواده‌ها نشان می‌دهد، فاصله میان درآمد‌ها و هزینه‌های جاری خانواده‌ها به میزان قابل توجهی افزایش یافته است. آمارگیری‌ای که در سال ۲۰۰۱ انجام شد، حاکی از آن است که درآمد یک خانواده متوسط شهری تنها ۹۲ درصد از کل هزینه‌ها را پوشش می‌دهد که این رقم در مناطق روستایی ۸۷ درصد است. پس برای بر کردن این فاصله از منابع ثبت‌نشده استفاده می‌شود. به آنکه این رقم در مورد خانواده‌های شهری از سال ۱۹۹۱ به بعد کاهش یافته اما مشخص است که عامل این کاهش، کوچک شدن حجم فعالیت‌های زیرزمینی نبوده بلکه خانواده‌ها با صرفه‌جویی هزینه را کاهش داده‌اند. عامل دیگر در محاسبه حجم اقتصاد زیرزمینی، افزایش استخدام‌های غیردولتی، براساس سه آمار رسمی، تعداد استخدام‌های دولتی به رسمیت شناخته شده در آمار رسمی، و سرمایه مورد نیاز برای امانداری این مشاغل اندک است. براساس یک آمار غیررسمی، ۱۲ درصد نیروی کار شهری را دستفروشان، فروشندگان مغازه‌ها، مسافرکش‌ها و یک‌پکه‌ای موتورهای تشکیل می‌دهند. این موضوع به‌دشد اغلب اعضای خانواده در مشاغل مختلف مشغول به کار شده و حقوق دریافت کنند و دیگر مانند گذشته یک نفر در خانواده کار نمی‌کند یا بقیه مصرف‌کننده باشند. یا در نظر گرفتن این آمار و ارقام می‌توان حجم اقتصاد زیرزمینی ایران را در اوایل دهه ۱۹۹۰، حدود ۲۲ تا ۲۵ درصد حدس زد. اما افزایش تقاضا برای پول در جامعه، بالا رفتن هزینه میان درآمد‌ها و هزینه‌های خانواده و افزایش استخدام‌های غیردولتی در یک دهه اخیر، این رقم را به حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد رسانده است.

سایه‌های شهر



◄مریم بابایی

عمر کوتاه و موقتی بودن ویژگی اغلب شغل‌هایی است که این روزها در گوشه و کنار شهر زیاد می‌بینیم؛ کسب و کارهایی که صاحبان آن مجبورند کنار خیابان بساطا پهن کنند و زندگی‌شان را از راه دستفروشی بگذرانند. در این میان اگرچه تعداد این افراد زیاد است و روز به روز هم بر تنوع شیوه‌های کارشان افزوده می‌شود اما معمولاً بعد از مدتی سختی کار و مشکلات همراه با آن توان ادامه این شیوه پرسترس و پرمشقت را برای آنها غیرممکن می‌سازد. سختی کار و استرس همیشگی همراه با این سبک کار به قدری توان و انرژی این افراد را در کوتاه‌مدت تحلیل می‌برد که حتی اگر ادامه کار از لحاظ مالی هم برایشان به صرفه باشد، آنها را مجبور به پیدا کردن راهی دیگر برای گذران امورشان می‌کند. اما شنیدن اینکه یک نفر ۳۵ سال مداوم است که با وجود همه این سختی‌ها و استرس‌ها همچنان گوشه خیابان محل کسب و کارش در سرما و گرماست، شاید باورکردنی نباشد.

آقا مرد حدوداً ۵۵ساله ۳۵ سال است که شغلش تعمیر و دوخت کفش کنار خیابان است. سرمای آذرماه از نظر او که تمام فصل‌های سال کنار خیابان کار می‌کند، بهاری است. اگرچه به هر حال شغل و درآمدی دارد و به دلیل سابقه خویش مشتری‌های زیادی، اما مشقت و سختی‌های شغلش اینقدر زیاد است که اگر صد برابر آن را هم در بیاورد شاید هم ارزش زحمتش نباشد. هرچند هیچ وقت درآمدش به حدی نرسیده که حداقل قادر به دست و پا کردن یک سرپناه برای سر و سامان دادن به تنها منبع درآمدش باشد.

پای درددل اقمارد که می‌شنیدم آنقدر حرف برای گفتن دارد که تمام‌شدنی نیست؛ از خانه به دوشی و بچه‌های بریش گرفته تا خاطرات تلخ شغل پرمشقت و وقتی که موقع دوختن کفش دستش را همراه با کفش دوخته و به خاطر سرمای هوا منوجه نشده یا وقتی چند سال پیش به خاطر برف شدید کوچهای که در آن کار می‌کرد ۴۵ روز تمام بی‌ست‌شد می‌کند بود. (۳۵ سال است کنار خیابان کفش تعمیر می‌کند و واکس می‌زند، به خاطر سرما

چکپیه یک پیش‌هش

اثر مالیات‌ها بر حجم اقتصاد زیرزمینی

اثرگذاری اقتصاد زیرزمینی بر شاخص‌های مهم اقتصادی از جمله GDP رسمی، بیکاری، مصرف، تولید … این ضرورت را ایجاد می‌کند تا با بررسی عوامل اثرگذار بر این پدیده راهکارهای عملی برای جلوگیری و گسترش آن شناسایی و اتخاذ شوند. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد حجم اقتصاد زیرزمینی در ایران بالا بوده و عواملی چون مالیات‌ها، حجم و کیفیت قوانین و مقررات و عملکرد اقتصاد رسمی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر آن است. نتایج الگوی برآوردی مرحله اول این مقاله نشان می‌دهد بار مالیاتی کل به لحاظ آمار اثر معنی‌داری بر اقتصاد زیرزمینی ندارد، اما متغیرهای بار قانونی و مقرراتی و نرخ رشد GDP با علائم به ترتیب مثبت و منفی اثر معنی‌داری بر اقتصاد زیرزمینی دارند. در مرحله دوم متغیر بار مالیاتی نیز به دو جزء بار مالیاتی مستقیم و بار مالیاتی غیرمستقیم تفکیک شد. نتایج این الگو نشان می‌دهد بار مالیاتی مستقیم اثر معنی‌داری بر اقتصاد زیرزمینی ندارد، اما بار مالیاتی غیرمستقیم اثر مثبت و معنی‌داری بر اقتصاد زیرزمینی دارد. در مرحله سوم متغیر بار مالیاتی مستقیم به اجزای آن یعنی مالیات بر درآمد، مالیات بر شرکت‌ها و مالیات بر ثروت و متغیر بار مالیاتی غیرمستقیم نیز به اجزای آن یعنی مالیات بر واردات و مالیات بر فروش تفکیک شد. نتایج

سال پنجم ■ شماره ۱۱۵۲ ■ سه‌شنبه ۱۴ دی ۱۳۸۹

گزارشی از مردی که ۳۵ سال است کنار خیابان کفاشی می‌کند

زندگی می‌کنم اما سخت



خرید یا اجاره یک مغازه در سطح شهر را ندارند بنابراین ناچارند اجناس با حرفه‌شان را در معابر و پیاده‌روها، کنار خیابان و هر جایی که بشود، عرضه کنند؛ کاری که تنها دلخوشی آنها می‌شود اندک درآمد روزانه که آن هم به هزار و یک دلیل هر روز کم و زیاد می‌شود. اما بیکاری و بی‌پولی چاره و راه‌حل دیگری برایشان باقی نگذاشته است. در این میان چهره پیاده‌روهای شهر است که روز به روز بیشتر شبیه جعبه‌آزارهایی می‌شود که از ابتدا تا انتهای آن هر چیزی می‌شود پیدا کرد و شهر که رفته‌رفته شبیه شهر دستفروش‌ها می‌شود.

● الیاس نادران-حسن صدیقی ➤.....●

بار مالیاتی واقعی می‌تواند به میزان نسبتاً زیادی تحت تاثیر کارایی سازمان امور مالیاتی باشد. همان طور که قبلاً گفته شد، وجود دو اثر متفاوت افزایش بار قانونی مالیاتی و کارایی سازمان امور مالیاتی بر اقتصاد زیرزمینی می‌تواند نامشخص بودن رابطه بار مالیاتی مستقیم و اقتصاد زیرزمینی را توجیه کند. اما ماهیت مالیات‌های غیرمستقیم در ایران به گونه‌ای است که امکان فرار در این نوع مالیات‌ها نسبتاً کمتر است و کارایی سازمان امور مالیاتی نقش کمتری در افزایش بار مالیاتی واقعی دارد. بنابراین افزایش بار مالیاتی واقعی بیشتر می‌تواند در نتیجه افزایش بار مالیاتی قانونی باشد، که این امر افزایش اقتصاد زیرزمینی را به همراه خواهد داشت.

۳- برخلاف متغیر بار مالیاتی، متغیر بار قانونی و مقرراتی و نرخ رشد GDP در هر دو مدل، اثر معنی‌داری بر اقتصاد زیرزمینی دارند به طوری که بار قانونی و مقرراتی اثر مثبت و نرخ رشد GDP اثر منفی بر اقتصاد زیرزمینی دارند. شدت اثرگذاری بار قانونی و مقرراتی بیانگر پیچیدگی زیاد قوانین و مقررات و وجود بوروکراسی بالا در سیستم مالیاتی ایران است، که سبب می‌شود مودیان برای در آمان ماندن و عدم رویارویی با آن به بخش زیرزمینی پناه ببرند. در مورد نوع رابطه نرخ رشد GDP با اقتصاد زیرزمینی می‌توان وجود بیکاری زیاد در کشور را عامل چنین رابطه‌ای دانست به طوری که با افزایش نرخ رشد GDP و کاهش بیکاری، هجوم افراد و فعالان بخش رسمی به بخش زیرزمینی کاهش می‌یابد.

●.....➤ ● جمشید پژویان

پرسه در آمار

اقتصاد زیر خروارها خاک

اقتصاد بخش خصوصی کشور نداشته است. علاوه بر معضل اقتصاد دولتی، سیاستگذاری‌های نامتناسب در حیطه اقتصاد- که تنها به فرار سرمایه منجر شده است- از مصداق دیگر مشکلات مربوط به این حوزه است. بی‌شک درصدی از سرمایه‌های موجود راهی واردات غیرقانونی و سرمایه‌گذاری‌های نامناسب اقتصادی نظیر قاچاق کالا شده‌اند است. اقتصاد کشورمان در سال گذشته شاهد کاهش یک واحد درصدی در رشد تشکیل سرمایه ناخالص و همچنین کاهش ۵/۴ واحد درصدی در رشد اقتصادی بوده است. این در شرایطی است که واردات در همین یک‌ساله اخیر، رقمی معادل ۶/۱۷ درصد افزایش داشته است. بی‌شک با توجه به کاهش سرمایه‌گذاری‌ها در کنار افزایش واردات، رشد قاچاق در کشور نیز افزایش داشته است. آمار و ارقام گمرک کشور نیز می‌تواند مهر تاییدی باشد بر گفته فوق، به طوری که در سال گذشته بهای مالی کل پرورنده‌های مسئله قاچاق کشورمان معادل ۹۰ درصد افزایش را تجربه کرده است که عدم شفافیت در حساب‌ها یکی از دلایل آن است. سیاست تعیین دستوری نرخ بهر در نظام بانکداری کشور که به دلیل مشکلات تورمی، هیچ‌گاه منجر به افزایش سرمایه‌گذاری در جامعه نشده و تنها پایه‌ساز فعالیت‌های رانت‌خوارانه و زیرزمینی و گسترش رشوه و فساد در اقتصاد کشور بوده است، یکی دیگر از مثال‌های این مقوله است. علاوه بر این، باید رشد ۹/۱۵ درصدی حجم نقدینگی کشور را در سال گذشته به موارد مذکور بیفزاییم که نشان از افزایش تقاضای پول به دلیل افزایش تقاضا و عرضه مبادلات در بازار داشته است. حال آنکه محصول ناخالص داخلی کشور- که معادل آن پول رد و بدل شده است- تنها ۲/۲درصد رشد داشته است که کمی سوال‌برانگیز است.

منبع: وبلاگ برگی از اقتصاد

می‌شود گفت حقوقم به یک کارگر و کارمندی که ماهی ۴۰۰-۳۰۰ هزار تومان می‌گیرد می‌رسد اما بدون هیچ مزایای دیگری مثل عیدی و بیمه. هنوز خرج دوا و دکتر بچه‌های مریض را آزاد می‌دهم. هیچ‌گونه بیمه و بازنشتیگی ندارم. اما مجبورم به خاطر خانواده‌ام با آبرو زندگی کنم که حداقل بتوانم پول نون و پنیرشان را دربیاورم.» فقر و تنگدستی بنیان زندگی امثال اقمارد را تهدید می‌کند. نمونه این افراد که زندگی‌شان با فقر و تنگدستی عجین شده، کم نیست. این اقشار عمدتاً افرادی هستند که به دلیل سرمایه کم توان

مستاجر است. قرار بوده سه میلیون وام بگیرد اما اینقدر شرایطش سخت بوده و در‌دسر داشته که موفق نشده. روزی ۱۲ ساعت کار می‌کند. هیچ پس‌انداز و دارایی ندارد. تنها پول کنارگذاشته‌اش ۱۰ هزار تومان در تنها دفترچه حسابش در یکی از بانک‌هاست. بقیه درآمدش روزانه خرج می‌شود: «از هشت صبح تا هشت شب اینجا هستم. درآمد متغیر است. ممکن است یک روز ۲۰ هزار تومان کار کنیم، یک روز هم دو هزار تومان. به طور متوسط چون کارم خوب است و چند تا مشتری ثابت دارم روزی ۱۵هزار تومان می‌شود. در کل

مشمول مالیات محسوب می‌شود، امکان کمتر برای فرار از پرداخت مالیات داشته و در نتیجه شکاف مالیاتی کاهش می‌یابد و حجم اقتصاد زیرزمینی نیز کوچک‌تر می‌شود. بنابراین نمی‌توان رابطه دقیقی بین بار مالیاتی (نسبت مالیات‌ها به تولید ناخالص داخلی) و اقتصاد زیرزمینی به دست آورد. ۲- در مورد شاخص بار مالیاتی مستقیم نیز به دلیل کارایی پایین سازمان امور مالیاتی، افزایش بار قانونی مالیات‌های مستقیم اثر چندانی بر تصمیم مودیان

این الگو نشان می‌دهد اجزای بار مالیاتی مستقیم اثر معنی‌داری بر اقتصاد زیرزمینی ندارد. در حالی که از بین اجزای بار مالیاتی غیرمستقیم، مالیات بر واردات رابطه معنی‌داری با اقتصاد زیرزمینی ندارد ولی این رابطه برای مالیات بر فروش معنی‌دار است. همچنین نتایج این پژوهش حاوی نکات زیر است: ۱- به نظر می‌رسد یکی از مهم‌ترین عواملی که سبب شده بین مالیات‌ها و اقتصاد زیرزمینی در ایران رابطه معنی‌داری از نظر آماری وجود نداشته باشد، ضعف شاخص نشان‌دهنده بار مالیاتی است. این ضعف از آنجاست که تغییرات شاخص بار مالیاتی می‌تواند هم بر اثر تغییرات قانونی مالیاتی و هم بر اثر تغییرات کارایی سازمان امور مالیاتی باشد. چنانچه افزایش شاخص بار مالیاتی ناشی از تغییرات قانونی باشد، به معنای این است که بر اساس قوانین باید از مودیان مالیات بیشتری اخذ شود و این امر سبب می‌شود انگیزه مودیان برای فرار مالیاتی و ورود به فعالیت‌های زیرزمینی افزایش یافته و حجم اقتصاد زیرزمینی زیاد شود اما چنانچه افزایش بار مالیاتی به دلیل افزایش کارایی و بازدهی سازمان امور مالیاتی باشد، انتظار می‌رود حجم اقتصاد زیرزمینی کاهش یابد، زیرا با افزایش کارایی و بازدهی سازمان امور مالیاتی آن بخشی از اقتصاد که بر اساس قوانین مالیاتی



اقتصاد سایه

دشواری بر آورد اقتصاد زیرزمینی

اقتصاد سایه که با عناوین اقتصاد زیرزمینی، پنهان، غیررسمی یا اقتصاد موازی نیز نامیده می‌شود، نه‌تنها شامل فعالیت‌های غیرقانونی است بلکه شامل درآمد‌های گزارش‌نشده از تولید کالاها و خدمات قانونی نیز می‌شود.بخشی از فعالیت‌های اقتصادی، بازار پنهان و غیرقانونی دارد که عمدتاً شامل مبادلات پولی و غیرپولی کالاها و خدماتی است که قاچاق و غیرقانونی هستند. این بخش در همه اقتصادها موجود است و بنا به قدرت قانونی کنترل‌کننده و انگیزه‌های سودآوری، اندازه آن کوچک و بزرگ می‌شود. برای مثال کمبلیا، افغانستان و برخی از کشورهای تولیدکننده مواد مخدر، فعالیت‌های گسترده‌ای از این نوع اقتصاد دارند. کشورهای بلوک شرق، تولیدکننده اسلحه و حتی بعضی از کارخانجات نظام غربی نیز از طریق قاچاق اسلحه نقش اساسی در درآمد و هزینه ملی کشورها دارند.دنیای قاچاق فقط شامل مواد مخدر و اسلحه نیست. خیلی از کالاهایی که از مرزهای رسمی کشور وارد یا خارج نمی‌شوند نیز قاچاق محسوب می‌شوند. اما تفاوت این گروه با گروه نخست در این است که کالاها و خدمات اخیر عمدتاً در بازارهای رسمی یا حداقل علنی مبادله می‌شوند، به همین سبب ردیابی و محاسبه این بخش از اقتصاد زیرزمینی ساده‌تر از مورد قبل است. لازم به ذکر است در اقتصادی نظیر اقتصاد ایران این قبیل فعالیت‌ها، بخش قابل توجهی از اقتصاد زیرزمینی را تشکیل می‌دهند. موارد قاچاق، غیرقانونی و قابل تعقیب بوده و مالیات هم نمی‌پردازند.

علاوه ر قاچاق به داخل یا خارج و تخریب حساب‌های ملی از این طریق برخی از فعالیت‌های قانونی نیز بخشی از اقتصاد پنهان را تشکیل می‌دهند. مواردی نظیر درآمدهای گزارش‌نشده و عواید و دارایی حاصل از تولید کالاهای

